

Gungviken – ett skogsområde i Saltsjöbaden i Nacka kommun

Naturvärdesinventering– NVI 2019

Adoxa Naturvård

Adoxa Naturvård

Tel: 0708–804582

E-post: janne.elmhag@adoxanatur.se

Postadress: Villa Skogshall, 640 24 Sköldinge

Hemsida: www.adoxanatur.se

Författare: Janne Elmhag

Foto: Janne Elmhag

2017-10-15

Motaggsvamp signalerar tallskogar med höga naturvärden. Den förekommer med enstaka fruktkroppar i den glesa tallskogen i delområde 3.

Titelbladets bilder: Delområde 3: Gamla tallar är inte ovanliga på och intill hållmarken. De karakteriserar stora delar av inventeringsområdet. Här syns en tall med ett annorlunda växtsätt.

Sammanfattning

En naturvärdesbedömning, NVI, har genomförts i området Gungviken i Saltsjöbaden i Nacka kommun med syfte att klargöra områdets naturvärde inför en planerad exploatering. Lövrika nyckelbiotoper i öster och kring bäcken i väster hyser "högt naturvärde". De talldominerade markerna har "påtagligt naturvärde" tack vare inslag av äldre tall och flera naturvårdsarter. "Påtagligt naturvärde" bedöms även en grov solitär ek med stor naturvårdspotential hysa och för delar av den artrika ruderatmarken i väster görs samma bedömning. Påverkan från den planerade stenkrossverksamheten bedöms bli stor och negativ för områdets naturvärden.

Inledning/Bakgrund

Företaget Skanska planerar sedan en tid att anlägga en stenkrossverksamhet samt lagring av bergmassor väster om Drevinge gård i området Gungviken. Efter att företaget anmält sina planer förbjöd kommunen verksamheten. Skanska har fört ärendet vidare till Länsstyrelsen för överprövning. Parallellt med detta har närboende engagerat sig i ett motstånd mot stenkrossverksamheten. De befarar att verksamheten kommer att försämra boendevillkoren i närliggande områden samt natur- och kulturvärden i Gungviken. För att förbättra kunskapsläget inför det fortsatta protesterna mot Skanskas planerade exploatering fick Adoxa Naturvård i uppdrag att genomföra en naturvärdesinventering – en NVI i området.

Metod

Arbetet inleddes med studier av satellitbilder och kartor vilket inkluderar historiska kartor från förra sekelskiftet, 1950- och från 1980-talet. Databaser med uppgifter om växt- och djurarter gick igenom varefter området besöktes vid två tillfällen den 1 och 2 oktober 2019. Vid fältbesöket noterades, värderades och koordinatsattes naturvårdsarter, värdeelement och naturvärdesobjekt. Arbetet genomfördes i samarbete med Bo Karlsson - inventeringsfirma. Naturvärdesbedömningen utgår från "Svensk standard SS 1999 000, 2014" detaljeringsgrad medel och tillägg "värdeelement" och "detaljerad redovisning av artförekomst". Bedömningen görs i fem klasser med både arter och biotopernas egenskaper som grund.

Faktaruta I

Naturvärdesbedömningens klasser:

1. *Högsta naturvärde* – området bedöms ha särskild betydelse för biologisk mångfald på nationell eller internationell nivå. Ej noterat i inventeringsområdet.
2. *Högt naturvärde* – området bedöms ha särskild betydelse för biologisk mångfald på regional eller nationell nivå motsvarande t ex skogsstyrelsens ”nyckelbiotop.
3. *Påtagligt naturvärde* – Kvaliteten motsvarar ungefär skogsstyrelsens ”objekt med naturvärde” eller länsstyrelsens ”restaurerbar naturlig fodermark”
4. *Visst naturvärde* – Trots stor mänsklig påverkan finns strukturer eller arter av positiv betydelse för biologisk mångfald.
5. *Lågt naturvärde* – Hyggen, trädplantager, åkrar, igenväxande åkermark mm.

Värdeelement: Element med särskilt positiv betydelse för biologisk mångfald (hålträd, stenrösen, död ved mm).

De tre högsta naturvärdesklasserna bör betraktas som skyddsvärda.

Naturvärdesträd: Träd med särskilt stor betydelse för biologisk mångfald – gamla, grova, träd med håligheter eller stamskador, träd som är värd åt rödlistade arter och signalarter. Sälg, asp, lind, rönn, fågelbär, hagtorn och oxel utgör en biologisk bristvara i det svenska skogslandskapet och noteras ibland som naturvärdesträd. Både unga och gamla exemplar av de hotade trädslagen alm och ask noteras som naturvärdesträd.

De *naturvårdsarter* som omnämns i texten är antingen upptagna på den svenska rödlistan från 2015 eller så är de signalarter enligt skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering. Arter som är upptagna på EU:s habitatdirektivs eller fågeldirektivs förteckning över skyddsvärda arter betraktas också som naturvårdsarter. Några av författaren självvalda naturvårdsarter kan ibland förekomma med förklarande text. Fridlysta arter eller särskilt sällsynta arter används selektivt och omnämns bara ibland där det anses befogat.

Beskrivning

Inventeringsområdet som kallas Gungviken efter ett torp med samma namn är beläget i nordvästra Saltsjöbaden söder om Duvnäsvisken. Det är till övervägande del skogsklätt men ett upplag eller deponi med stora hårdgjorda ytor har anlagts i den västra delen. Torpet Gungviken var fram till 1983 beläget i sydöstra delen av dagens upplagsområde. Spår efter en äldre vägdragning i nord – sydlig riktning finns också där. Saltsjöbadsleden utgör områdets begränsning söderut och Saltsjöbanan utgör en del av gränsen norrut. En mindre grusväg löper i öst – västlig riktning genom området.

Området är tämligen flackt eller småkuperat med brantare sluttningar mot norr. Talldominerad barrskog täcker störst areal men lövdominerade avsnitt med ädellövinslag som alm, ask, lönn och ek förekommer också. En liten skogsbäck rinner norrut genom området. Två nyckelbiotoper har delar av sin utbredning inom inventeringsområdet.

Utanför inventeringsområdet, inom det grönmarkerade på inventeringskartan i bilaga 2, breder skogar ut sig som åtminstone partiellt med säkerhet hyser höga naturvärden. Enligt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering är inte mindre än 4 nyckelbiotoper och 5 objekt med naturvärden noterade här – helt eller delvis (se karta nedan). Barrskogar dominerar men biotoperna varierar mycket - torra hållmarkstallskogar, friskare grandominerade partier, trivillövträd som asp och björk, ädellövträdområden med ek och lind. Flera av de mest värdefulla biotoperna utanför inventeringsområdet ligger i anslutning till skogsbäckar eller inkluderar dem.

Värdefull natur enligt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering. Nyckelbiotoper är markerade i rött och "objekt med naturvärde" i orange.

Gröna kilar

De stråk som förblivit obebyggda eller glest bebyggda mellan hårt exploaterade områden längs väg- och järnvägssträckningar som strålar ut från Stockholms centrala delar brukar kallas "Stockholms gröna kilar". Gungviken tillhör Tyrestakilen som sträcker sig från Norrtull i söder till Sigtuna i norr. De gröna kilarna ska erbjuda goda rekreationsområden och spridningskorridorer för biologisk mångfald.

Delområde 1: Lövskogslund

Naturvärdesklass 2 - högt naturvärde

Lundartad lövskog med asp, lönn, sälg, vårtbjörk och stort inslag av ädellövträd. En relativt grov solitär ek med stor betydelse för biologisk mångfald växer nära järnvägen. I fältskiktet märks bland annat signalarten blåsippa. Området är något kuperat och sluttar mer eller mindre brant mot Saltsjöbadsvägen. I väster inkluderas en mindre ravin med inslag av gammal tall. Ung – medelålders alm och ask förekommer tämligen talrikt. Både friska exemplar och exemplar angripna av almsjuka respektive askskottsjuka noterades. Spår av mindre almsplintborre noterades i död almved. Mindre almsplintborre sprider de svampsporer som orsakar almsjuka. Området är till en del nyckelbiotop och dessutom en del av ett större värdefullt lundområde som sträcker sig norrut på andra sidan järnvägen.

- Naturvårdsarter: Alm (CR), ask (EN), stekelbock (S), stenporella (S), blåsippa (S, F)
- Värdeelement: Lövlågor, stubbar, grova tallar > 150 år, solitär ek, mossdraperad lodyta med bland annat stenporella (S).
- Övrigt: Rikligt med glas och plåtskräp har lämnats intill lodytan. Detta bör tas bort.

Delområde 2: Lövdominerad ungskog

Naturvärdesklass 4 – visst naturvärde

Delområdet bildar en smal bård mellan Saltsjöbadsleden och den gamla grusväg som leder till Gungviken. Här växer ung asp, sälg, lönn och tall.

- Naturvårdsarter: Ung ask (EN)
- Värdeelement: Berghäll

Delområde 3: Hällmarkstallskog

Naturvärdesklass 3 - påtagligt naturvärde

Området är tämligen flackt, bitvis småblockigt, med renlavsklädda hållar över stora ytor. I lägre liggande stråk mellan hållarna märks blåbär, odon och till och med tuvull här och var. I övrigt är det ljung och kruståtel som karakteriserar fältskiktets flora. Inslaget av död ved är begränsat men enstaka lågor förekommer. Trädskiktet är dominerat av tall men asp, vårtbjörk, sälg, enstaka gran och senvuxen ek förekommer också. På en av ekarna noterades en fruktkropp av den rödlistade ektickan. Även tallen är ofta senvuxen och inte så grov men många har uppnått en ansevärd ålder av 150 år eller mer. Tallticken uppträder på flera träd och ännu fler är potentiella värdträd åt den rödlistade tickan. En grov tall i solexponerat läge söder om grusvägen hyser den rödlistade skalbaggen reliktkock. Enstaka äldre gran förekommer också. Minst en av dem med angrepp av signalarten granbarkgnagare. På och i anslutning till hållarna växer den rödlistade signalarten motaggsvamp tillsammans med trattaggsvamp, tegelkremla, sandsopp och flera andra svampar. Enligt uppgifter från Artportalen har även blomkålssvamp hittats här vid basen av en gammal tall.

- Naturvårdsarter: Tallticken (NT, S), ekticken (NT), motaggsvamp (NT, S), blomkålssvamp (NT, S), grönhjon (NT), (blåsippa (S), stekelbock (S).
- Värdeelement: Tallågor, berghällar, senvuxna träd, gamla träd

Delområde 4: Olikåldrig barrblandskog Naturvärdesklass 3 - påtagligt naturvärde

Även i delområde 4 är inslaget av gammal tall stort även om hållmarkskaraktären minskar och marken blir allt friskare västerut. Flera tallar är angripna av den rödlistade signalarten tallticka och många fler är potentiella värdräd. Här uppträder även enstaka äldre gran, asp och vårtbjörk. I en högvuxen tall på gränsen till delområde 5 noterades ett troligt duvhöksbo. I söder noterades signalarten rävticka på en klen asp. I fältskiktet dominerar blåbär och örnbräken. Vanliga mossor i bottenskiktet – väggmossa, husmossa. I mindre mängder även kammosa och kransmossa.

- Naturvårdsarter: Duvhök (NT), Tallticka (NT, S), rävticka (S)
- Värdeelement: Duvhöksbo, gammal tall, enstaka lågor

Delområde 5: Aldominerad skog intill bäck Naturvärdesklass 2 - högt naturvärde

Bäcken är mycket liten men tycks meandra naturligt. Blekbalsamin, nattskatta, björnbär sp, signalarterna lundelm och ormbär noterades i fältskiktet. Buskskiktet domineras av snårig hägg. Klippal, glasbjörk, asp, ask och alm märks i trädskiktet. I en hög tall har en fågel byggt ett stort risbo. Troligen är det duvhök som byggt ut boet under flera säsonger. Död ved förekommer sparsamt. I den arealmässigt begränsade men kring bäcken täta vegetationen bildas ett mikroklimat med hög mark- och luftfuktighet som gynnar många organismer – snäckor, svampar mm. Merparten av området utgörs av en av Skogsstyrelsens nyckelbiotoper som sträcker sig norr om järnvägen utanför inventeringsområdet. Den gamla vägen norrut från Gungviken har idag bitvis reducerats till en igenväxande stig som löper genom hela området. Under grusvägen finns en liten stensatt trumma.

- Naturvårdsarter: Duvhök (NT), kandelabersvamp (NT, S), lundelm (S),
- Värdeelement: Bäck, duvhöksbo i hög tall, lövlågor, högstubbe, lågor.

Delområde 6: Artrik ruderatmark Naturvärdesklass 3 - påtagligt naturvärde

Ett i högsta grad människoskapat område som i sin helhet tycks bestå av schaktmassor. I den nordostvända slänten utgörs vegetationen av buskar, örter och gräs med varierat ursprung. I släntens övre del tar plana, grovt grusade, ytor vid. I slänten växer malört, lammöron, vanlig grönmynta, mattram, skuggnäva, nattskatta och många 10-tal fler mer eller mindre exotiska arter varav flertalet är trädgårdsrymlingar. Små ytor med öppen sand kan ha positiv betydelse för solitära bin och andra småkryp.

- Naturvårdsarter: Artrikt med flera ovanliga arter. Reliktbock (NT, S) i grov tall
- Värdeelement: Öppna sandytor

Delområde 7: Grusad hårdgjord mark Naturvärdesklass 5 - lågt naturvärde

Gammal täkt eller upplag sedan åtminstone 1970-talet. Idag tycks området i huvudsak fungera som deponi för schaktmassor.

- Naturvårdsarter: ---
- Värdeelement: ---

Delområde 8: Störd mark/ung blandskog Naturvärdesklass 4 - visst naturvärde
Ung sälg, vårtbjörk, asp och tall på ruderatmark. Visst inslag av död lövved. Spår av stekelbock och myskbock noterat i lövlågor på gränsen mot steniga och grusade ytor i väster.

- Naturvårdsarter: Myskbock (S), Stekelbock (S)
- Värdeelement: död ved i form av lövlågor, partier med bar sand

Delområde 9: Hygge Naturvärdesklass 4 visst naturvärde
Ett ungefär tio år gammalt hygge dominerat av björksly med enstaka inslag av frötallar varav flera är tämligen grova. Inventeringsområdets grövsta tall är en sådan kvarlämnad frötall. Den är potentiellt värdräd åt flera naturvårdsarter (tallticka, grovticka, blomkålssvamp, reliktböck).

- Naturvårdsarter: ---
- Värdeelement: Grov tall 248 cm omkrets. Torrtall, tallågor.

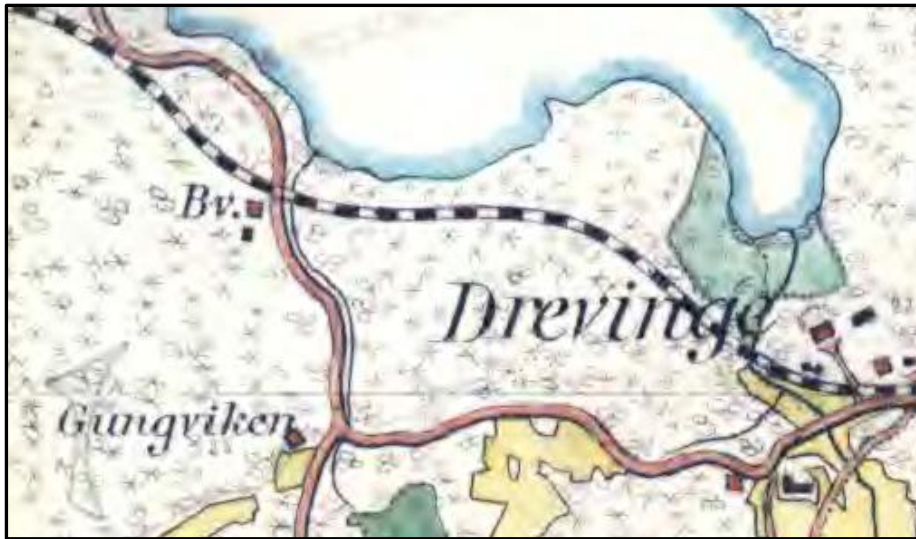
Delområde 10: Granplantage Naturvärdesklass 5 - lågt naturvärde
Relativt ung granplantage med inslag av ung tall i periferin. Fältskiktets flora är artfattig, gles och över stora ytor obefintlig.

- Naturvårdsarter: ---
- Värdeelement: ---

Delområde 11: Solitär ek Naturvärdesklass 3 - påtagligt naturvärde
Ett lite område omgärdat av granplantage i tre väderstreck och den gamla grusvägen i norr. Centralt i området står inventeringsområdets enda jätteträd – en ek med stamomkretsen 340 cm i brösthöjd. Ek är en så kallad nyckelart vilket betyder att den är av avgörande betydelse för många andra arters överlevnad. Ofta brukar det sägas att mer 1 000 olika arter är knutna till ek. Ibland nämns siffran 1 500 arter. Idag saknas naturvårdsarter på ekens stam men om stammen exponerades för mer solljus skulle de säkert etablera sig där inom kort – i synnerhet lavar och insekter. Den här eken är spärrgrenig vilket tyder på att den stått betydligt mer öppet tidigare. De historiska kartorna visar att eken vuxit upp i betesmark nära åkerkanten och därmed varit exponerad för solljus från söder. En solexponerad ek attraherar fler organismer än en skuggad gör. De granar som planterats på den intilliggande före detta åkermarken bör därför tas bort av naturvårdsskäl.

- Naturvårdsarter: ---
- Värdeelement: Spärrgrenig jätteek

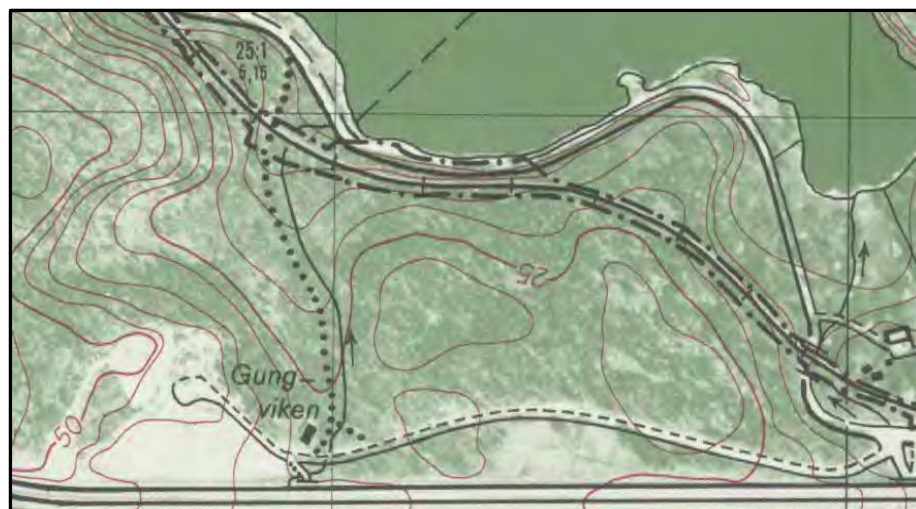
Historiska kartor

Ca 1900

Ca 1950

Ca 1980

De historiska kartorna säger oss mycket om inventeringsområdet: Dagens granplantage var tidigare åkermark. Området har präglats av lång skoglig kontinuitet. Upplaget eller tälten vid det gamla torpet Gungviken kom till någon gång mellan 1955 och 1976. Troligen var det i samband med bygget av Saltsjöbadsleden som stod klar 1971.

Diskussion/Slutsatser

Stora arealer inom inventeringsområdet bedöms hysa klass 2 "högt naturvärde" och klass 3 "påtagligt naturvärde". Områden med naturvärden i klasserna 2 – 3 bör betraktas som skyddsvärda i ett regionalt respektive ett lokalt perspektiv. Större delen av inventeringsområdet men i synnerhet delområden 1, 3, 4, 5 och 11 har dessutom god utvecklingspotential beträffande naturvärden. De kommer med stor sannolikhet att utveckla högre naturvärden under kommande år utan dyrbara skötselinsatser. Den vidkroniga eken i delområde 11 bör dock frihuggas ytterligare liksom någon grov tall i delområde 3 och 4. Död ved är en viktig förutsättning för stor biologisk mångfald i skogsområden. Här i gungvikenområdet förekommer död ved mer eller mindre sparsamt. Att skapa död ved på olika platser inom inventeringsområdet skulle påskynda utvecklingen mot ännu högre naturvärden.

Delområden

Att genomföra den planerade stenkrossverksamheten och bedriva den under många år framöver kommer att på ett betydande sätt påverka områdets naturvärden negativt. Delområde 5 som dessutom är en del av en nyckelbiotop och ligger mitt emellan de geografiskt uppdelade, planerade, verksamhetsområdena, A och B på kartan nedan, kommer att förlora naturvärde och kanske helt förstöras. Naturvärden kring en bäck förutsätter till väsentlig del en oförändrad markhydrologi och en hög luftfuktighet. För att vidmakthålla det krävs en väl tilltagen buffertzona med skog mot bäcken och den fuktighetsberoende vegetationen där. Byggnation, avverkning och transporter i närområdet riskerar att förstöra både markhydrologin och luftfuktigheten kring bäcken.

De talldominerade delområdena 3 och 4 med "påtagligt naturvärde" kommer rent fysiskt att tas i anspråk för stenkrossverksamheten och därmed till stor del att förstöras. Flera förekomster av viktiga naturvårdsarter, gamla träd och substrat som torrträd och lågor kommer därmed att försvinna.

Den planerade stenkrossverksamheten som ska bedrivas i område B lämnar ungefär 50 meters marginal av talldominerad skog till delområde 1 som har bedömts hysa "högt naturvärde". Om stenkrossverksamheten avger damm österut kan livsförutsättningarna i delområde 1 kraftigt försämrats. Transporter till och från verksamheten, som görs på den gamla grusvägen som utgör sydgräns för delområde 1, kan på liknande sätt påverka delområdets vegetation och naturvärden negativt.

Det artificiella men artrika delområde 6 som bedömts hysa "påtagligt naturvärde" kommer med stor sannolikhet att förstöras om den planerade verksamheten i område A på kartan nedan genomförs.

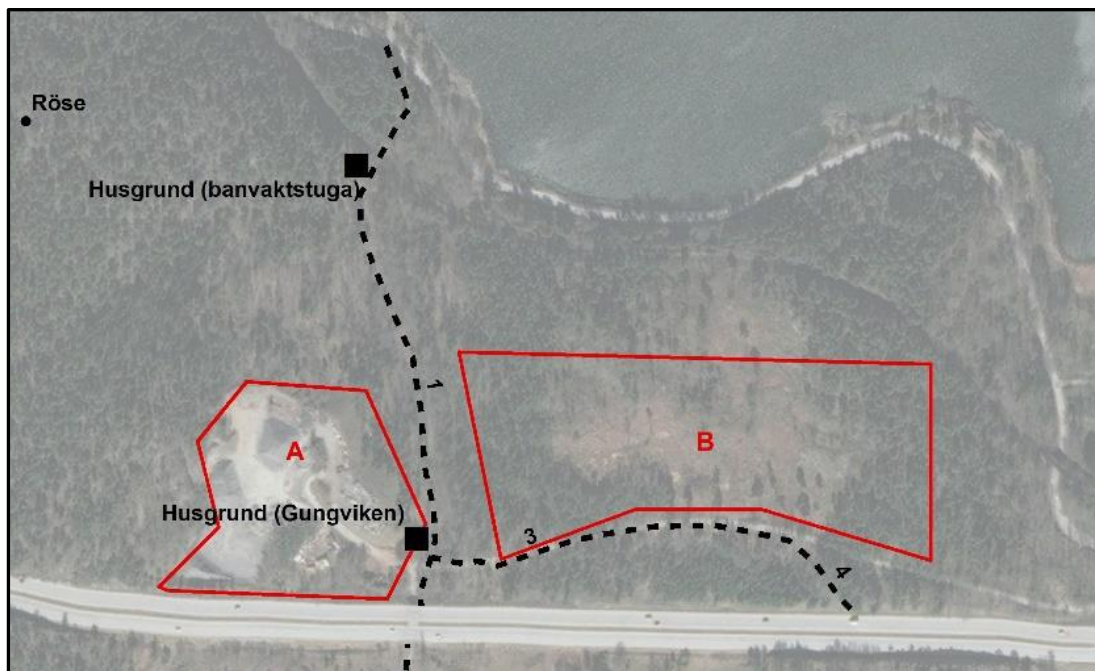
Fåglar

Spillkråka (NT, S, F) och duvhök (NT, F) som har noterats i inventeringsområdet är båda två knutna till äldre skogsbestånd och deras häckningsplatser är ständigt hotade av avverkning. Artdatabanken rekommenderar skyddsavstånd på 200 - 300 meter för olika verksamheter i närheten av häckningsplatser för duvhök. Motsvarande rekommendationer saknas för spillkråka men även den bör betraktas som störningskänslig. Ett häckande par spillkråka utnyttjar ca 100 ha skog under ideala skogsförhållanden, annars betydligt mer. Den planerade

verksamheten i området Gungviken innebär störning och förlust av skogsareal och utgör därför ett allvarligt hot mot både spillkråkans och duvhökens förekomster i området.

Utanför inventeringsområdet

Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering, naturvårdsarter som registrerats i Artportalen samt några få egna fynd under inventeringen visar att även skogsområdet utanför det egentliga inventeringsområdet (grönmarkerat i bilaga 2) i stor utsträckning utgörs av biotoper med höga naturvärden. De registrerade nyckelbiotoperna hyser per definition höga naturvärden. Objekt med naturvärden har också naturvärden värda att vårda och vi kan utgå från samtliga med tiden utvecklar allt högre värden. Drygt tio år efter registreringen är det troligt att någon eller några av dem nu istället bör betraktas som nyckelbiotoper. Den planerade verksamhetens påverkan på naturvärden utanför inventeringsområdet är i detalj svårbedömd men generellt sett med självklarhet negativ. Stora sammanhängande arealer av natur är ju av avgörande betydelse för att upprätthålla artrikedom och höga naturvärden. Stenkrossverksamheten kommer om den verkställs att innebära störning i form av damm, lastbilstransporter, buller samt förlust av skogsareal.

*Stenkrossverksamheten ska enligt den verksamhetsanmälan som gjorts bedrivas i två åtskilda delar av inventeringsområdet – A och B.
(Karta enligt Mats Widmark "Gungviken - historisk markanvändning och bebyggelse")*

Gröna kilar

Tyrestakilen som inventeringsområdet är en del av ska erbjuda goda rekreationsområden och sammanhängande spridningskorridorer för biologisk mångfald mellan Stockholms ytterområden och de mer centrala delarna av staden. De gröna kilarna hotas ständigt av exploateringar som skapar barriärer och fragmentering. Den planerade stenkrossverksamheten kommer, om den genomförs, att ytterligare bidra till en fragmentering av naturen i Tyrestakilen.

***Artförteckning**

Nedan redovisas ett urval arter som genom sina miljökrav signalerar höga naturvärden eller är intressanta på annat sätt i inventeringsområdet. De här arterna har tillsammans bidragit till naturvärdesbedömningen.

Utanför inventeringsområdet men innanför det grönmarkerade området på kartan i bilaga 2 förekommer enligt uppgifter från Artportalen flera av nedanstående arter samt en lång rad ytterligare naturvårdsarter som visar på skyddsvärda förhållanden även där.

Kärlväxter

Alm (CR)

Almen är ett vanligtvis högvuxet ädellövträd som 2010 togs upp i den nya rödlistan på grund av aggressiva angrepp av en svampsjukdom, almsjuka, som sprids av skalbaggen, almsplintborre. Svampen angriper endast lite äldre träd som vanligtvis hunnit bli ungefär 30 cm i omkrets. Flera unga almar noterades delområde 1 och ett par unga skott i delområde 5.

Ask (EN)

Ett högvuxet ädellövträd som 2010 togs upp i den nya rödlistan på grund av aggressiva angrepp av en svampsjukdom, askskottsjukan, som angriper både unga och gamla träd och därmed hotar att allvarligt reducera det svenska beståndet. I inventeringsområdet förekommer rikligt med unga askskott i delområde 1 men här finns också några unga träd. Askskott noterades även i delområde 5. Flera av träden och skotten är till synes friska.

Blåsippa (S, F)

Välkänd fridlyst vårblomma som dessutom är signalart för lundartade förhållanden eller örtrika granskogar – ofta på kalk. Under inventeringen noterades den som tämligen talrik i delområde 1. Den växer även norr om järnvägen.

Ormbär (S)

En allmän signalart i friska till fuktiga marker – både i lövskog och i örtrik barrskog. Enstaka fynd gjordes nära bäcken i delområde 5.

Lundelm (S)

Ett delvis hårigt gräs vars småax har 1 - 2 cm långa borst. Den fungerar som signalart i lövskogar, lundar, örtrika granskogar och som här i fuktiga till blöta marker nära bäcken i delområde 5.

Mossor

Stenporella (S)

En bladförsedd levermossa som föredrar fuktiga klippor i skuggiga raviner invid bäckar. I delområde 1 påträffades några kvadratdecimeter av arten på en klippvägg i just sådan miljö.

Svampar

- Motaggsvamp (NT, S)** En mykorrhizasvamp som signalerar höga naturvärden i barrskog med tall. Några exemplar noterades i hällmarkstallskogen i delområde 2.
- Rävticka (S)** En signalart som växer på i huvudsak ganska klen asp. I inventeringsområdet hittades ett stort antal fruktkroppar på en klenvuxen döende asp i delområde 4 söder om grusvägen.
- Tallticka (NT, S)** Rödlistad signalart som endast växer på levande tallar som är äldre än 100 år. Vanligtvis är träd med fruktkroppar av tallticka mer än 150 år gamla. Arten anses ha minskat och alltjämt vara minskande på grund av kortare omloppstider i skogsbruket som resulterar i att alltför få träd uppnår tillräckligt hög ålder. Många fruktkroppar hittades på gammal tall i delområde 3 och 4. Flera tallar är potentiella värdräd för arten. Väster om och nordväst om inventeringsområdet förekommer tallticka sannolikt talrikt.
- Ekticka (NT)** Rödlistad ticka som i Sverige växer på stammar och ibland även grenar av gamla ekar. Den hovformade fruktkroppen kan bli mycket gammal (>70 år) och är genom sin form och växtsätt relativt lätt att känna igen. I fattig mark i delområde 3 nära Saltsjöbadsleden noterades ett exemplar på stammen av en senvuxen ek.
- Blomkålssvamp (NT, S)** *(Ej noterad under inventeringen)* Blomkålssvamp är en karakteristisk och läcker matsvamp som dessutom signalerar skyddsvärda tallbestånd med höga naturvärden. Den växer vid basen av de allra äldsta tallarna. Enligt uppgifter från Artportalen förekommer arten i delområde 3.
- Kandelabersvamp (NT, S)** *(Ej noterad under inventeringen)* Kandelabersvamp tillhör trots likheten inte fingersvamparna. Den växer på lövträdslågor, i synnerhet asplågor och är en mycket bra signalart för skyddsvärda skogsbestånd. Ett fynd av kandelabersvamp gjordes på en låga i delområde 5 och även i nära anslutning till delområde 1 norr om järnvägen enligt uppgifter i Artportalen.

Insekter

- Stekelbock (S)** Stekelbocken är sällsynt och lokalt förekommande. Larverna gnager gångar i lätt vitrötade lövträd av grövre dimensioner, gärna solexponerat. Den har minskat i antal kontinuerligt i hela

sitt utbredningsområde. Här i inventeringsområdet noterades spår av arten i sälgved i delområde 1 och i aspved i delområde 8.

Myskbock (S)

Signalart. Vackert grönskimrande skalbagge vars larver lever huvudsakligen i sälg. En sälg med spår av myskbockslarvens gnag noterades i område 8. Betydligt fler förekomster i inventeringsområdet har registrerats i Artportalen.

Granbarkgnagare (S)

En liten barkborre som angriper de yttre delarna av granbarken utan att skada innerbark och kambium. Den väljer gamla och oftast mycket grova granar och vanligtvis de nedersta tre meterna. Angreppen känns lättast igen på de små millimeterstora cirkelrunda kläckhålen. Kläckhål av arten noterades på en av inventeringsområdets äldre granar i delområde 3. Enligt Artportalen förekommer den på fler platser inom inventeringsområdet.

Reliktbock (NT, S)

Rödlistad skalbagge som även fingerar som signalart. Den föredrar levande solbelysta exemplar av de äldsta och grövsta tallarna. Några få av tallarna i inventeringsområdet har förutsättningar att hysa reliktböck men gnagspår hittades endast hos en grov tall i sydligaste delen av delområde 3. Enligt uppgifter i Artportalen finns även spår efter reliktböck i en av tallarna i östslutningen i delområde 6.

Grönhjon (NT)

I delområde 3 upptäcktes gnagspåren efter arten i grenar på en torrgran. Larven lever vanligtvis under barken på grenar på nyligen döda granar - halvgrova till grova. Den gnager gångar som är platta och ca 5 mm breda. Artbestämningen är dock osäker.

Fåglar

Duvhök (NT, F)

Duvhöken är starkt bunden till skog, såväl för jakt som häckning. Undersökningar i barrskogsdominerade landskap visar tydligt att den föredrar att jaga i äldre skog och undviker yngre bestånd. Ett stort duvhöksbo noterades högt upp i en gammal högvuxen tall på gränsen mellan delområde 4 och 5. Det är inte osannolikt att den häckar där. Den omgivande skogen är till en del tillräckligt gles för duvhökens jakt.

Spillkråka (NT, S, F)

Spillkråka är vår största hackspett. Den är rödlistad och brukar fungera som signalart i skogliga sammanhang. Generellt sett trivs spillkråkan i äldre, variationsrik blandskog med gott om död ved och gamla träd. Boträdet brukar nästan alltid vara asp (ibland tall) i den här delen av landet. Utanför inventeringsområdet i väster hördes spillkråka och hackmärken noterades. Potentiella häckningstallar finns i och utanför inventeringsområdet troligen finns även lämpliga aspar.

Faktaruta II

Rödlistans kategorier:

LC = Livskraftig

NT = Missgynnad

VU = Sårbar

EN = Starkt hotad

CR = Akut hotad

RE = Utdöd (Nationellt)

S = Signalart enligt skogsstyrelsen. Där det förekommer signalarter är chansen stor att det finns höga naturvärden och att det finns sällsynta och hotade arter. Ju fler signalarter som uppträder tillsammans i ett område desto högre naturvärden signalerar de.

F = Fridlyst (olika regler kan gälla i olika län)

Referenser:

Den nya nordiska floran, Mossberg, Stenberg, Wahlström & Widstrand, 2003

Sörmlands flora, Rydberg, Wanntorp, Botaniska sällskapet i Stockholm, 2001.

Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, Nitare m fl, Skogsstyrelsens förlag, 2000.

<http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html> (Lantmäteriets historiska kartor), Häradskartan ca 1900, Ekonomiska kartan ca 1950.

Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, flora över kryptogamer, J Nitare m fl, Skogsstyrelsen, 2000.

Rödlistade arter i Sverige, Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala, 2015.

Svensk standard SS 199000:2014, Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. Swedish Standards Institute 2014.

Gungviken - historisk markanvändning och bebyggelse, Mats Widgren, professor emeritus i Geografi, Stockholms Universitet, 2019-01-30

www.artportalen.se

<https://artfakta.artdatabanken.se>

<http://www.google.com/earth>

Bilagor

1 Miljö- och artbilder

2 Karta – inventeringsområde, naturvärdesbedömning

Bilaga 1 **Miljö- och artbilder**

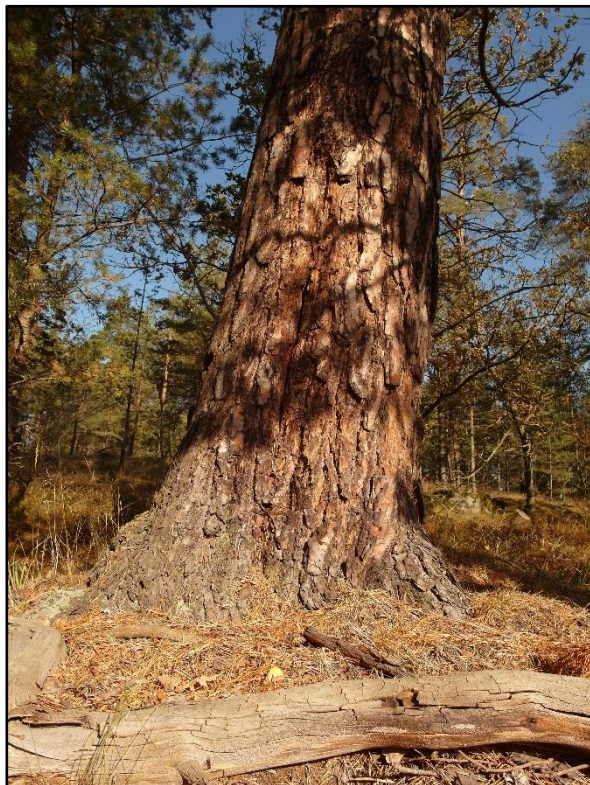
Delområde 4. En av många fruktkroppar av tallticka (NT, S). Tallar med tallticka är över 100 år gamla, sannolikt minst 150 år.

Den här tallen med ett mycket stort fågelbo noterades på gränsen mellan delområde 4 och 5. Sannolikt är det duvhök som byggt boet och år efter år byggt till det.

Klen asp med talrika fruktkroppar av signalarten rävticka i delområde 4.

Nära Saltsjöbadsleden, i solexponerat läge, noterades en ek med en fruktkropp av den rödlistade vedsvampen ekticka samt en gammal tall med spår efter en rödlistad skalbagge som dessutom fungerar som signalart för gamla tallbestånd – reliktböck. Delområde 3.

En vidkronig solitär ek höjer naturvärdet väsentligt i delområde 10. Så här gamla och grova ekar lockar en lång rad organismer som t ex insekter, mossor, lavar, fåglar och svampar.

Delområde 1. Vidkronig solitär ek och lövlåga nära viadukten. Här förekommer även signalarten blåsippa.

Delområde 3. Hällmarkstallskogen där den sluttar mot järnvägen i norr. Två tallågor ger fina förutsättningar för en rik biologisk mångfald.

Många svampar trivs i den fuktiga marken nära bäcken i delområde 5. Här är det troligtvis en anisfingersvamp som visar sina fruktkroppar.

Adoxa Naturvård

www.adoxanatur.se